

توسعه نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی

برای سال‌های متمادی، کتابخانه‌های عمومی آمریکا موقعیت اجتماعی بسیار برجسته و منحصربه‌فردی داشته‌اند. از زمان شروع جمهوری در این کشور، بعضی از رهبران، کتابخانه عمومی را به‌عنوان مؤسسه اجتماعی می‌دانستند که به‌طور هم‌زمان هم دانش را به شهروندان منتقل می‌کرد و هم اینکه از به انحصار درآمدن یادگیری و آموزش در طبقه اجتماعی خاص جلوگیری می‌نمود. بنجامین فرانکلین^۱ اولین رهبر سیاسی برجسته‌ای بود که به منظور ارائه منابع سیاسی و آموزشی به شهروندان از توسعه کتابخانه‌ها حمایت کرد (گری^۲، ۱۹۹۳؛ هریس^۳، ۱۹۷۶). در دهه ۱۸۱۰، کتابخانه‌ها انبار بسیاری از انتشارات ملی و دولت ایالتی شده بودند و این امر در نهایت، به ایجاد کتابخانه‌های فدرال منجر شد تا نسخه‌هایی از همه انتشارات دولتی را در کتابخانه‌های خاص دسترس‌پذیر سازد (موره‌د^۴، ۱۹۹۹).

با وجود این، اعتقاد فرانکلین مبنی بر اینکه کتابخانه عمومی باید باعث ارتقاء مساوات و افزایش کیفیت گفتمان ملی شود، تا اندازه‌ای برای زمان خود غیرعادی بود (آگست^۵، ۲۰۰۱). در قرن بیستم، بسیاری از رهبران سیاسی و اجتماعی دیگر بر این باور بودند که کتابخانه‌های عمومی توانسته‌اند روی توده مردم تأثیر تمدن‌سازی داشته و ابزاری برای شکل‌گیری انتظارات اجتماعی از کتابخانه‌ها در میان عامه مردم عوام باشند (آگست،

---

1. Benjamin Franklin   2. Gray   3. Harris   4. Morehead   5. Augst

۲۰۰۱؛ هریس، ۱۹۷۳، ۱۹۷۶). از کتابخانه‌ها «کم و بیش به عنوان جایگزینی برای مشروب‌فروشی‌ها و خیابان‌ها حمایت می‌شد» و کتابداران «خود را به‌عنوان داور اصول اخلاقی جامعه می‌دیدند» (جونز^۱، ۱۹۹۳، ۱۳۵). هدف [اجتماعی] کتابداران کتابخانه‌های عمومی اغلب با «عبارات مذهبی» بیان می‌شد گو اینکه مأموریت آن‌ها نجات دادن مردم راه گم‌کرده بود (گریسون^۲، ۱۹۹۳، ۳۷). این نگرش نخبه‌گرایانه، در انتخاب منابع کتابخانه عمومی برای اصلاح عموم مردم و تلاش کتابداران برای اینکه مشاوران اجتماعی عموم مردم باشند، منعکس بود (آگست، ۲۰۰۱؛ هریس ۱۹۷۶؛ هکارت^۳ ۱۹۹۱ و یگانده^۴ ۱۹۷۶، ۱۹۹۶؛ مورهد ۱۹۹۹).

اولین مجموعه نقش‌های اجتماعی اصلی که به‌وسیله کتابخانه‌های عمومی مورد پذیرش قرار گرفت، بدون تردید جنبه تجویزی^۵ داشت. «احساس کتابداران مبنی بر اولویت فرهنگ باعث شد تا آن‌ها کتابخانه‌های عمومی را به‌عنوان نوعی مدرسه خیرخواهانه در اصول اخلاق اجتماعی بیندارند» (گریسون، ۱۹۹۳، ۴۰). در سال‌های ۱۸۸۶ و ۱۹۱۷ فعالیت‌های بشردوستانه آندرو کارنگی^۶ در برپایی کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان وسیله‌ای برای بهبود مهارت‌های اعضای جامعه، این نقش اجتماعی را تقویت کرد (ون سلیک^۷، ۱۹۹۵؛ گریسون، ۱۹۹۳). در دوره‌ای که نقش‌های تجویزی به کتابخانه‌های عمومی حاکم بود، رهبران حرفه کتابداری به‌شدت با تغییرات اجتماعی مخالفت می‌کردند و از جنبش حقوق کارگری و شکل‌گیری مجدد نیروهای دیگر در جامعه آمریکا بیم داشتند. رهبران کتابداری حتی به‌طور کلی، احساس می‌کردند که رشد روزنامه‌ها تهدیدی برای نظم اجتماعی موجود بود، نظمی که کتابخانه‌های عمومی خود را بخش مهمی از آن می‌دانستند (گریسون، ۱۹۹۳؛ مک کروسن^۸، ۲۰۰۶؛ پریر^۹، ۲۰۰۶).

1. Jones   2. Garrison   3. Heckart   4. Wiegand
5. Prescriptive   6. Andrew Carnegie   7. Van Slyck   8. McCrossen   9. Preer

ولی در دهه ۱۹۳۰، کتابخانه‌های عمومی از نقش خود به‌عنوان وسیله‌ای برای کنترل اجتماعی فاصله گرفتند. این اتفاق به علت وقوع فاشیسم و جنگ جهانی بود، اما سرانجام، کتابخانه‌های عمومی نقش‌های اجتماعی جدیدی، همچون مکانی برای برخورد عقاید و افکار، که منابع گوناگون دیدگاه‌های مختلف را ارائه می‌کرد و مخالف سانسور و کنترل‌های دیگر اجتماعی بود، ایجاد و اختیار کردند (گلار^۱، ۱۹۷۴؛ هکارت، ۱۹۹۱). در اوایل ۱۹۳۰، بسیاری از کتابخانه‌ها مأموریت ارائه خدمات اجتماعی را برعهده گرفتند و این مأموریت برای اولین بار در کتابخانه‌های عمومی شهری و محیط‌هایی که به‌طور گسترده‌ای دارای مراجعان مهاجر بودند، اجرا شد (فیسک^۲، ۱۹۵۹ این تغییرات عمده در نقش‌های اجتماعی «در محیطی به‌وجود آمد که در آن مفهوم مسئولیت اجتماعی کتابخانه‌های عمومی به‌طور اساسی در حال تغییر بود» (گلار، ۱۹۷۴، ۱۳۶۷).

عوامل متعددی بر تغییر جهت نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی تأثیر گذاشته است. اما تغییر اساسی در نتیجه وجود دولت‌های فاشیست بود که در اواخر دهه ۱۹۳۰ در بخش‌های زیادی از دنیا با جلوگیری شدید از آزادی بیان، بستن کتابخانه‌ها و سوزاندن دسته‌جمعی کتاب‌ها، روی دسترسی عمومی به اطلاعات تأثیر می‌گذاشتند (گلار، ۱۹۸۴؛ رابین^۳، ۱۹۹۶؛ استیلو^۴، ۲۰۰۱). در واکنش به این رویدادهای جهانی، در سال ۱۹۳۰ انجمن کتابداران آمریکا لایحه قانونی حقوق کتابخانه‌ها را تصویب کرد و حرکت خود را به سمت آرمان جدید کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی اجتماعی برای بیان عقاید آغاز نمود (برنینگهاوزن^۵، ۱۹۵۳؛ گلار، ۱۹۸۴؛ رابین، ۱۹۹۶).

عنصر اصلی جدید کتابخانه‌های عمومی تأکید می‌کرد که رأی‌دهندگان در انتخابات باید به طیف وسیعی از چشم‌اندازهای مربوط به موضوع‌های سیاسی و اجتماعی دسترسی داشته باشند (سامک^۶، ۲۰۰۱). در سال ۱۹۵۳،

نویسنده‌ای به‌طور خلاصه توضیح داد که کتابخانه‌های عمومی باید دیدگاه‌های مختلف در مورد موضوع‌های مختلف را در کنار هم داشته باشند زیرا «هر جامعه مردمسالار به همه اطلاعاتی که می‌تواند از آن دانش کسب کند، نیاز دارد» (برنینگهاوزن، ۱۹۵۳، ۸۱۳). تعهد کتابخانه‌های عمومی برای وجود دیدگاه‌های مختلف و مبارزه با سانسور، زمانی در جامعه تقویت شد که کتابخانه‌های عمومی فعالانه با مداخلات دولت در مجموعه‌های کتابخانه و عادت‌های مطالعه مراجعان، به‌خصوص در عصر مکاریتی مخالفت کردند (ایگر و بورت، ۲۰۰۵). اگر چه، از زمان مکاریتی تلاش‌های گوناگون سانسور، نظیر برنامه شرم‌آور اف‌بی‌آی با عنوان آگاهی‌رسانی کتابخانه‌ای در دهه ۱۹۸۰، همچنان بر کتابخانه‌های عمومی تأثیر گذاشت، با این حال، کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان جایگاهی برای برخورد افکار و عقاید شناخته شدند که در آن‌ها به روی همه باز بوده و حامی دسترسی عمومی به اطلاعات می‌باشند (فورستل^۲، ۱۹۹۱، ۲۰۰۴؛ ایگر و بورت، ۲۰۰۵).

نوآوری‌های فناوری‌های جدید برای سرگرمی‌های خانگی باعث شد که کتابخانه‌ها انواع رسانه‌های جدید از جمله ویدئو کاست‌ها، سی‌دی‌ها و دی‌وی‌دی‌ها را برای ارائه منابع متنوع به کاربران در مجموعه‌های خود بگنجانند (پیتمن^۳، ۲۰۰۱). در دهه ۱۹۹۰ و هم‌زمان با اینکه اینترنت به‌سرعت شهرت و اهمیت اجتماعی کسب می‌کرد، کتابخانه‌های عمومی نیز از طریق رسانه‌های گوناگون به افزایش دسترس‌پذیری به اینترنت و طیفی از خدمات جدید پرداختند تا مراجعان به گستره وسیعی از اطلاعات و اندیشه‌ها دسترسی پیدا کنند. بر روی این موضوع تأکید شده است که دسترس‌پذیری به اینترنت و خدمات آن در کتابخانه‌ها می‌تواند به‌عنوان وسیله‌ای برای گسترش نقش‌های اجتماعی نهادینه کتابخانه‌ها به کار روند. با ورود اینترنت به کتابخانه‌ها، مسیر جدیدی برای دسترسی به اطلاعات و

1. Burnett

2. Foerstel

3. Pitman

منابع به وجود آمده است، مسیری که بدون آن، کتابخانه‌ها به دلیل وجود مسائل مربوط به هزینه، فضا یا کمبودهای دیگر نمی‌توانستند اطلاعات و منابع زیادی را برای مراجعان تهیه کنند (بنت^۱، ۲۰۰۱؛ کرانیچ^۲، ۲۰۰۱).

توسعه کتابخانه‌های عمومی در طول قرن‌های نوزدهم و بیستم، موقعیت اجتماعی آن‌ها را مستحکم کرد، به گونه‌ای که در آغاز قرن بیستم، کتابخانه عمومی به عنوان منبع اصلی اطلاعات به شمار می‌آمد، منبعی که به طور مساوی در دسترس همه شهروندان و ساکنان بود. دسترس‌پذیری اطلاعات، نقش‌های اجتماعی مشخصی را برای کتابخانه‌های عمومی ایالات متحده مطرح کرده است. همان‌گونه که ملت‌ها به کمال رسیده‌اند، نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی نیز از انبار منابع متنی به جایگاهی برای برخورد افکار و آراء ارتقاء یافته‌اند (هکارت، ۱۹۹۱). حال انتظار می‌رود که کتابخانه‌های عمومی موجبات دسترسی برابر به طیف وسیعی از اطلاعات و دیدگاه‌ها در موضوع‌های گوناگون اجتماعی و سیاسی، در شکل‌ها و زبان‌های مختلف را فراهم آورند (ایگر و بورنت، ۲۰۰۵). عملکرد اجتماعی مورد انتظار از کتابخانه‌های عمومی برای افرادی که به منابع چاپی و الکترونیک دسترسی محدودی دارند یا اصلاً هیچ‌گونه دسترسی ندارند، این است که دسترسی به روزنامه‌ها، نشریات، کتاب‌های داستانی و غیرداستانی، اینترنت، موسیقی، فیلم‌ها و غیره را تأمین نمایند. امروزه، کتابخانه‌های عمومی به منزله فضای اجتماعی و مجازی هستند که در آن همه افراد از گروه‌های سنی متفاوت می‌توانند گرد هم آمده، به مبادله دیدگاه‌ها بپردازند، به منابع دسترسی پیدا کنند، و در مباحث عمومی شرکت نمایند (گولدینگ^۳، ۲۰۰۴؛ ایگر و بورنت، ۲۰۰۵).

نقش‌های خدماتی هشت‌گانه کتابخانه‌های عمومی که در سال ۱۹۸۷ مشخص شد، مظهر اهداف جایگاه برخورد افکار و آراء هستند. همان‌طور که

1. Bennett

2. Kranich

3. Gulding

در جدول یک توضیح داده شد، این نقش‌ها باعث تقویت مباحث و مشارکت اجتماعی، تربیت همه گروه‌های سنی شهروندان، اعتلاء فرایند سیاسی، و برگزاری جلسات بحث و گفتگوی آزاد برای بیان عقاید و دیدگاه‌ها می‌شوند. نقش‌های خدماتی نه تنها محصول طبیعی مفهوم جایگاه برخوردار افکار و آراء هستند، بلکه همچنین در خدمت تقویت اهمیت این جایگاه برای مراجعان و جامعه می‌باشند.

در سال ۱۹۹۳، مک‌لور، رایان^۱ و مون^۲ بر اساس مطالعه‌ای که به وسیله اُسی‌ال‌سی^۳ سرمایه‌گذاری شده بود، چندین نقش «جدید» را پیشنهاد دادند که می‌توانست به وسیله کتابخانه‌های عمومی در محیط شبکه‌ای ارتقاء یابد (۳۲):

- شبکه امن سنتی در حفظ دسترسی برای همه؛
  - ناوبری و میانجی‌گری برای منابع الکترونیک؛
  - فراهم‌کننده اطلاعات الکترونیک برای کاربران دور دست؛
  - هماهنگ‌کننده منابع اطلاعات الکترونیک جامعه محلی؛
  - ایستگاه‌های تبدیل برای خدمات و منابع اطلاعات الکترونیک.
- همه این نقش‌های خدماتی بالقوه، نقش اجتماعی وسیع کتابخانه عمومی را به‌عنوان جایگاه برخوردار افکار و آراء و اطلاعات قوت خواهد بخشید.

به نظر می‌رسد با استفاده بیشتر از اینترنت، جایگاه کتابخانه به‌عنوان جایگاه برخوردار افکار و آراء ارتقاء پیدا کند. در بسیاری از موارد، اینترنت دارای مفهومی شبیه همان مفهوم است، جایی که در آن بر اساس نیازهای اطلاعاتی و علاقه‌های شخصی کاربران در موضوع‌های مختلف بحث و گفتگوهای در فضای مجازی انجام می‌شود. بنابراین، امروزه دسترسی به اینترنت و خدمات مبتنی بر آن بخش ضروری از خدمات کتابخانه‌های عمومی شده است. در ایالات متحده از سال ۲۰۰۷، ۹۹/۷ درصد کتابخانه‌های عمومی

1. Ryan

2. Moen

3. OCLC

به اینترنت دسترسی دارند و ۹۹/۱ درصد از این کتابخانه‌ها دسترسی همگانی به اینترنت را فراهم می‌کنند (مکلور، ایگر، و برتوت، ۲۰۰۷). همان اندازه که عدم دسترسی به منابع چاپی در کتابخانه‌های عمومی برای بسیاری از مراجعان غیرمنتظره است، عدم دسترسی به اینترنت نیز امروزه غیرمنتظره و غیرقابل قبول است. دسترسی رایگان به اینترنت روش‌های جدیدی را برای دسترسی گروه‌های خاص از کودکان تا کهن‌سالان، به‌وجود آورده است (زای^۱ و ایگر). بنابراین، نقش‌های اجتماعی امروزی کتابخانه‌های عمومی ایجاد دسترسی به اینترنت و از جمله رایانه‌ها، اتصال شبکه‌ای، آموزش و خدمات و منابع اینترنتی را در بر می‌گیرد.

بعضی از افراد ممکن است بر این عقیده باشند که جنبه‌های خاصی از اینترنت و فناوری‌های مرتبط با آن، برخلاف نقش‌های اجتماعی نهادینه کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان محل برخورد افکار و آراء بوده یا آن را تضعیف می‌کند. فناوری‌های جدید می‌توانند پرهزینه باشند و در بسیاری از کتابخانه‌ها هزینه‌های این فناوری‌ها بخش زیادی از بودجه مصرفی برای منابع سنتی و دائمی‌تر را به خود اختصاص می‌دهد؛ از سوی دیگر بیشتر اطلاعات ارائه شده به‌وسیله اینترنت - مخصوصاً اطلاعات تجاری - خارج از پارامترهای اطلاعات ارائه شده به‌وسیله رسانه‌های دیگر در کتابخانه قرار می‌گیرد (براون^۲ و دوگید^۳، ۲۰۰۲؛ بوشمن^۴، ۲۰۰۳). با وجود اینکه بعضی از این نگرانی‌ها بی‌مورد نیستند، روشن است که هیچ‌یک از این ضعف‌ها به این معنی نیست که اینترنت جایگاه مهمی در کتابخانه ندارد، به‌ویژه اینکه با عمومی‌تر شدن آن هزینه فناوری کاهش می‌یابد. اما آیا حتی استفاده مناسب و برنامه‌ریزی شده از اینترنت در کتابخانه‌ها می‌تواند برای خدمات دیگر مضر باشد؟

موضوع‌های مطرح شده در بالا به این نتیجه اشاره دارند که ارائه دسترسی به اینترنت و خدمات مرتبط با آن در حال شکل‌دهی مجدد

1. Xie

2. Brown

3. Duguid

4. Buschman

نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی و انتظارات مراجعان کتابخانه‌ها، جوامع، و حتی دولت‌ها هستند. اثرات ارائه دسترسی به اینترنت روی نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی را می‌توان هم برای درک بهتر کتابخانه‌ها از وضعیت موجود و هم برای تسهیل برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌های مرتبط با دسترسی به اینترنت مورد تحلیل قرار داد. آیا ارائه دسترسی به اینترنت و خدمات مرتبط با آن در کتابخانه‌ها به‌عنوان منبع جدیدی برای محل برخورد افکار و آراء به‌کار می‌رود - یا اینکه آغاز برای فاصله‌گرفتن از آن است؟ به نظر می‌رسد در هر دو مورد، ارائه دسترسی به اینترنت و فناوری‌های مربوط - با تقویت یا اصلاح - موجب تغییر چشمگیر نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی خواهد شد.

برای مثال، ممکن است فردی استدلال کند که در اواخر دهه ۱۹۹۰، به این دلیل که کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان شبکه امنی برای دسترسی به خدمات اینترنت ایفای نقش می‌کردند، نقش اجتماعی آن‌ها به‌عنوان محل برخورد افکار و آراء افزایش پیدا می‌کرد (مکلور، ۱۹۹۳). پیدایش اینترنت در دنیا از همان ابتدا منجر به ایجاد یک «مرز دیجیتالی»^۱ شده است که به‌واسطه آن بعضی از ساکنان به‌دلیل حوزه جغرافیایی، سطح درآمد، نوع نژاد، دستاورد آموزشی و عوامل دیگر به‌جز از طریق کتابخانه عمومی قادر به دسترسی به خدمات اینترنت از راه دیگر نیستند (هوریگان، ۲۰۰۷). کتابخانه‌های عمومی به‌منظور ایفای نقش خود به‌عنوان محل برخورد افکار و آراء، دسترسی همگانی به اینترنت را برای همه تضمین کرده‌اند. معلوم نیست این تصمیم تا چه اندازه آگاهانه است، اما بسیاری از رهبران ملی و سیاست‌گذاران پی برده‌اند که این نقش اجتماعی کتابخانه‌های عمومی نیازهای اجتماعی مهمی را برآورده می‌کند.

1. Digital divide

2. Horrihan

به‌طور کلی، در جامعه، کتابخانه‌های عمومی اغلب از دیدگاه مراجعان به‌عنوان مکان «مالکیت همگانی و استفاده از اطلاعات» به‌شمار می‌آیند (بنت، ۲۰۰۱، ۲۵۷). با وجود این، تصمیمات اتخاذ شده به‌وسیله کتابداران کتابخانه‌های عمومی، از لحاظ خدماتی که ارائه می‌دهند، می‌تواند نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌ها را تحت تأثیر قرار داده و شکل دهند. کتابخانه‌ها «با الگوهای اجتماعی کلان جامعه، به‌طور کلی، و جوامعی که در آن واقع شده‌اند، در هم تنیده‌اند» (بورک و مارتین، ۲۰۰۴، ۴۳). انواع خدماتی که کتابخانه‌ها ارائه می‌دهند، گروه‌هایی که این خدمات برای آن‌ها است، کسانی که برای شرکت در فعالیت‌های کتابخانه‌ها ترغیب می‌شوند، منابعی که در دسترس قرار می‌گیرند، و تصمیمات متعدد دیگر تعیین می‌کند که چه افرادی به کتابخانه مراجعه کنند و موقع مراجعه آن‌ها چه خدماتی از کتابخانه انتظار برود. از اواسط دهه ۱۹۹۰، افزایش استفاده از اینترنت در جامعه و کتابخانه‌ها به نظر می‌رسد بر نقش‌های اجتماعی کتابخانه‌های عمومی تأثیر گذاشته و این تأثیرات به‌گونه‌ای بوده که مراجعان، جوامع و دولت‌ها به همه مزایای اجتماعی دسترسی به اینترنت پی برده‌اند.

